

Kakkupohjasta leipoutuu hyvä Tarkastelussa suomen tuloslause

Jari SIVONEN

Oulun yliopisto
jari.sivonen@oulu.fi

1. Johdanto

Tarkastelen tässä artikkelissa nykysuomen intransitiivista tuloslausetta kognitiivisen semantiikan näkökulmasta.¹ Tuloslause on yksi suomen kielen (perus)lausetyypeistä (VISK § 891). Lausetyypin, tarkemmin sanottuna syntaktisen lausetyypin, voi määritellä VISK:n (määritelmät s.v. *lausetyyppi*) mukaan rakenteellisin perustein erotettavaksi lausekonstruktioksi.² Skemaattisimpia lausetyyppejä ovat intransitiivi- ja transitiivilauseet, sillä niiden merkitys riippuu huomattavasti lekseemien omista merkityksistä siten, että ainoastaan (in)transitiivisuus toimii lauseille yhteisenä nimittäjänä. Merkitykseltään spesifisimpiä konstruktioita taas ovat eräät erikoislausetyypit, kuten juuri tuloslause, jossa predikaattiverbiksi sopii vain joukko verbileksemejä (mm. *kasvaa, muotoutua, syntyä, tulla*) ja joka ilmaisee suhteellisen tarkasti määriteltävää merkitystä (VISK § 891). Tutkimuskirjallisuudessa annettuja esimerkkejä tuloslauseista ovat lauseet 1–4. Niissä predikaattina on tuloslauseelle ominainen *tulla*-verbi, ja kuten VISK (§ 891) toteaa, se ei tällöin toimi liikeverbinä vaan merkityksessä ’tulla joksikin’ (ks. myös Helasvuo – Huumo 2010: 184).

(1) *Pojasta tulee mies.* (Hakulinen – Karlsson 1979: 98.)

(2) *Koirasta tuli vihainen.* (Vilkuna 1996: 158.)

(3) *Harkosta tuli akseleita.* (Kelomäki 1997: 142.)

(4) *Meistä tulee kuuluisia.* (VISK § 891.)

¹ En käsittele transitiivista tuloslausetta (VISK § 891), sillä sen erottaminen omaksi lausetyypikseen ei ole aivan ongelmaton (ks. Huumo – Ojutkangas 2005: 232).

² Hakulinen ja Karlsson (1979: 91–93) tarkoittavat lausetyypeillä kiteytyneitä lauserakenteita, joilla on useita syntaktisia, semanttisia ja pragmaattisia erityispiirteitä.

Yksi varhaisimmista fennistisistä tarkasteluista, joissa tuloslause on esitetty erilliseksi lausetyypiksi, on Auli Hakulisen ja Fred Karlssonin (1979).³ Vaikka tuloslause on siten jo kauan dokumentoitu fennistisessä kirjallisuudessa omaksi lausetyypikseen, sitä koskevaa tutkimusta on vähän (Jokela – Nummila 2015: 83) ja sen merkityksen käsittely on ollut suurpiirteistä.⁴ Useimmiten on tyydytty VISK:n (määritelmät s.v. *tuloslause*) tavoin toteamaan, että tuloslause implikoi (muissa lähteissä usein *ilmaisee*) muutosta, joka koskee elatiivilausekkeen tarkoitetta.

Koska tuloslause ilmaisee aina jonkinlaista muuttumista (Shore 2020: 328), tutkimukseni tiivistyy kysymykseen, millainen tämä muutos on. Vaikka konstruktioit ovat rajoiltaan sumeita (Helasvuo – Huumo 2010: 188), olen ottanut lähtökohdakseni ajatuksen, että tuloslause on polyseeminen muodon ja merkityksen yhteenliittymä eli konstruktio, joka on suhteellisen tarkasti rajattavissa ja joka on vakiintunut ilmaisemaan tietynlaisia merkityksiä (ks. Sweetser 1997: 116). Muun muassa VISK (§ 891) katsookin, että vakiintuneet lausetyypit ovat ajateltavissa konstruktioina, joiden skemaattisuus vaihtelee.

Konstruktioita on useita. Adele Goldbergin (1995: 4) kehittämän konstruktiokieliopin mukaan konstruktio on sellainen muodon ja merkityksen yhteenliittymä, jossa jokin muodon tai merkityksen piirre ei ole suoraan ennustettavissa konstruktioita rakenteosista. Myöhemmin Goldberg (2006: 5) on väljentänyt määritelmänsä ja linjaa, että rakenteen riittävän taaja esiintyminen riittää konstruktioita statukseen (ks. myös J. Leino 2010: 90–94). Jaakko Leino (2010: 93) nostaa esiin, että tässä mielessä konstruktio tulee lähelle kognitiivisessa kieliopissa käytettyä kielen yksikön käsitettä, joka korostaa juuri vakiintuneisuutta. Ronald W. Langackerin (2003: 43) mukaan konstruktioilla voidaan tarkoittaa sekä konkreettista ilmausta että skeemaa, joka on muodostettu konkreettisten ilmausten pohjalta niiden kuvaamiseksi. Hamunen ja U. Leino (2019: 327) puolestaan katsovat, että konstruktioit ovat konventionaalistunutta analogiaa. Sekin, mitkä kielen rakenteet katsotaan konstruktioiksi, vaihtelee. J. Leino (2010: 74) esittää, että konstruktiossa yleensä ainakin jokin osa vaihtelee. Toisaalta konstruktioita on pidetty myös sellaisia idiomeja, joissa mikään osa ei varioi (Boas 2013: 234, 235). Niinpä lekseemijä, vakiintuneita monisanaisia ilmauksia, idiomeja, kieliopillisia kokonaisuuksia.

³ Varhainen suomen kielen lausetyyppien esittely on myös Hakanen 1972, mutta siinä ei käsitellä tuloslausetta.

⁴ Poikkeuksena Sivonen 2024, joka on lyhyt katsaus tuloslauseen semantiikkaan ja syntaksiin.

sia ja kokonaisia tekstejäkin on pidetty konstruktioina (J. Leino 2019: 217, 219).

Tässä tutkimuksessa tarkastelen tuloslausetta kognitiivisen semantiikan näkökulmasta ja aiempaa laajemmin ja tarkemmin. Tarkastelussa on mukana 14 tuloslauseen predikaattina esiintyvää verbiä aiemmassa tutkimuksessa mainittujen kuuden sijaan. Analyysi osoittaa, että tuloslause on polyseeminen konstruktio, joka ilmaisee kahta päämerkitystyyppiä, ”uuden tarkoitteen olemaan tuloa” ja ”olemassa olevan tarkoitteen muuttumista”. Katson myös, että tuloslause edustaa teemaorientaatiota, ja sen mukaisesti se häivyttää asiain-tilan mahdollisen agentin roolia ja korostaa tilanteen lopputulosta. Tuloslauseen päämerkitystyyppit voidaan erottaa sen perusteella, miten tuloslauseen ilmaisema muutos vaikuttaa lauseenalkuisen elatiivijäsenen tarkoitteen eksistenssiin. Tuloslauseen merkitystyyppin tulkintaan vaikuttaa lauseessa esiintyviin leksemeihin yhdistyvä ensyklopedinen tieto. Niinpä esimerkklauseessa *Pojasta tulee mies* maailmantieto kertoo, että elatiivijäsenen tarkoite on ollut jo aiemmin olemassa. Sen sijaan lauseen *Esityksestämme tulee oikein onnistunut* tapauksessa *esitys*-substantiiviin yhdistyvä maailmantieto ohjaa helposti ajattelemaan, että esitystä ei vielä ole olemassa. (Ensyklopedisen tiedon roolista semantiikassa ks. esim. Sivonen 2005: 33–34.) Luonnollisesti yksittäisen tuloslause-esiintymän kohdalla myös lausetta laajempi tekstikonteksti vaikuttaa tulkintaan. Esimerkiksi lauseen *Katosta tulee ruma* perusteella ei vielä voi sanoa, onko puhe uuden katon rakentamisesta vai siitä, että jo olemassa olevaa kattoa muutetaan. Olen analyysissäni tarkastellut tuloslauseen kontekstia niin laajasti, että on tullut selväksi, kumpaa merkitystyyppiä tarkoitetaan.

Artikkelini rakenne on seuraava. Johdannon jälkeen, luvussa 2 esittelen aineistoni. Luvussa 3 tarkastelen tuloslauseen muotoa, rakenteen eri elementtien lauseenjäsenfunktioita, tuloslauseen merkitystä sekä sen rajaamista muodoltaan tai merkitykseltään samankaltaisista lauseista. Esitykseni 4. luku käsittelee korpusaineiston analyysia. Kokoan työni keskeiset tulokset lukuun 5, ja luku 6 päättää esitykseni.

2. Tutkimusaineisto

Tutkimusaineiston kokoamisessa olen ottanut lähtökohdakseni tuloslauseen predikaattiverbin. Aiemman tutkimuksen perusteella yleisin rakenteessa esiintyvä verbi on *tulla*. VISK:n (§ 904), Hakulisen ja Karlssonin (1979: 98), Kelomäen (1997: 142–143) ja Shoren (2020: 213–216) esitysten mukaan *tulla*-verbin ohella tuloslauseessa voivat esiintyä myös verbit *kasvaa*, *muodostua*, *kehittyä*, *kehkeytyä* ja *sukeutua*. Sanakirjoissa lähimerkityksisten sanojen

merkityksiä esitetään usein kehämäisesti toistensa avulla (Sivonen 2002: 513), mikä tarjoaa keinon etsiä muita tuloslauseen predikaateiksi sopivia verbejä. Olen katsonut Kielitoimiston sanakirjasta (KS) kaikki merkitysselitykset, joissa tuloslauseelle aiemmassa tutkimuksessa esitetyt kuusi verbiä esiintyvät, ja tällä tavoin koonnut laajan, 42 lekseemin joukon semanttisesti samankaltaisia verbejä. Tämän jälkeen olen kielitajuani hyödyntäen kokeillut kustakin verbistä, sopiiko se aikaisemman tutkimuksen perusteella prototyyppisenä pidettävän tuloslauseen (esim. *Pojasta tuli mies*) predikaatiksi. Esimerkiksi *leipoutua*-verbi sopii tuloslauseeseen (*Pojasta leipoutui mies*), kun taas *muuttua* ei (**Pojasta muuttui mies*). Tuloslauseeseen sopivia verbejä kertyi analyysiini näin kaikkiaan 14 eli lekseemit *kasvaa*, *kehittyä*, *kehkeytyä*, *kypsyä*, *leipoutua*, *muodostua*, *muotoutua*, *muovautua*, *muuntua*, *sukeutua*, *syntyä*, *tulla*, *valmistua* ja *varttua*.

Olen koonnut tutkimusaineistoni Kielipankin nykysuomen yleiskielen kokoelmista Korp-käyttöliittymän avulla. Käyttämäni korpus sisältää 1990- ja 2000-luvun suomalaisia aikakaus- ja sanomalehtiä (Helsingin yliopisto 2017). Kokoelma käsittää 369 osakorpusta, joissa on 246 725 411 sanetta ja 23 848 533 virkettä. Olen käyttänyt hakulausetta [elatiivi + 0–5 sanaa välissä + *kasvaa* ~ *kehittyä* ~ *kehkeytyä* ~ *kypsyä* ~ *leipoutua* ~ *muodostua* ~ *muotoutua* ~ *muovautua* ~ *muuntua* ~ *sukeutua* ~ *syntyä* ~ *tulla* ~ *valmistua* ~ *varttua*]. Se poimii materiaalista kaikki sellaiset lauseet, joissa teemapaikalla on elatiivisijainen lekseemi, sitten nolasta viiteen sanaa ja tämän jälkeen jokin tuloslauseen predikaatiksi sopivista verbeistä. Näin saamastani raakamateriaalista olen käsin poistanut muodoltaan samankaltaiset tapaukset, jotka eivät edusta tuloslausetta.

Olen ottanut mukaan aineistooni tuhat satunnaisessa järjestyksessä olevaa tuloslause-esimerkkiä. Taulukossa 1 esitän predikaatteina esiintyvät verbilekseemit ja niiden osuudet aineistossani (esim. 603 esimerkkiä = 60,3 %). Vaikka eri verbien esiintymämäärät eivät anna tilastollisesti pätevää kuvaa tuloslauseen predikaateista, taulukko osoittaa eri verbien keskinäiset taajuussuhteet.

Verbilekseemi	Esimerkkilauseita aineistossa
<i>tulla</i>	603
<i>muotoutua</i>	134
<i>syntyä</i>	71
<i>kasvaa</i>	54
<i>muovautua</i>	42
<i>muodostua</i>	33
<i>varttua</i>	26
<i>kehittyä</i>	12
<i>kehkeytyä</i>	11
<i>kypsyä</i>	5
<i>leipoutua</i>	3
<i>valmistua</i>	3
<i>sukeutua</i>	2
<i>muuntua</i>	1
YHTEENSÄ	1 000

Taulukko 1

Tuloslauseen predikaatteina esiintyvät verbit
aineistossa yleisyysjärjestyksessä

Taulukosta 1 voi huomata, että selvästi yleisin tuloslauseen predikaatti on *tulla*. Toiseksi yleisin on *muotoutua*, vaikka sitä ei aiemassa tutkimuksessa ole tuloslauseen predikaattina esitettykään, kuten ei kolmanneksi yleisintä *syntyä*-verbiäkään. Merkitsen kunkin esimerkin perään, mistä lehdestä se on peräisin (esim. Aalto University Magazine).

3. Tuloslauseen muoto, lauseenjäsenfunktiot, merkitys ja rajaaminen

3.1. Tuloslauseen muoto ja lauseenjäsenfunktiot

Hakulinen ja Karlsson (1979: 98) katsovat, että tuloslauseen erottaminen vastaavanmuotoisesta intransitiivisesta lauseesta (esim. *Kaupasta tuli mies*) ei ole kiistatta syntaktisesti perusteltua, mutta kallistuvat pitämään tuloslauseetta omana lausetyyppinään kolmesta syystä. Ensinnäkin siinä on tavallisesta intransitiivilauseesta poikkeava sanajärjestys, toiseksi siinä ei ole kongruenssia ja kolmanneksi tuloslauseen predikaatiksi sopii vain pieni joukko verbejä. Tuloslauseen elatiivisijaista elementtiä on useimmiten pidetty lauseen-

jäsenfunktioltaan adverbiaalina, mutta verbinjälkeisen konstituentin funktiosta on esitetty erilaisia näkemyksiä.⁵ Sitä on pidetty subjektina (Hakulinen – Karlsson 1979: 301; KK 1994: 158–159) tai predikatiivisena subjektina (Siro 1964: 54), koska se reagoi kieltoon menemällä partitiiviin (*Pojasta ei tullutkaan lääkäriä*). Lauseketta voi kutsua myös e-subjektiksi (esim. VISK § 894).

Maria Vilkuna (1996: 158–159) edustaa tuloslauseen lauseenjäsenfunktioiden määrittelemisessä toista päälinjaa. Siinä verbinjälkeinen lauseke jäsennetään predikatiiviksi, ja koska lauseenalkuinen elatiivijäsen ei sijamuotonsa takia sovi subjektiksi, rakenteesta tulee subjektiton (Vilkuna 1996: 158). Predikatiivitulkinnan kannalla on myös VISK. Sen (VISK määritelmät s.v. *tuloslause*, s.v. *erikoislausetyyppi*, § 904, 922, 943, 1373) mukaan tuloslause on syntaktinen erikoislausetyyppi eli merkitykseltään suhteellisen erikoistunut, perussubjektiton lausetyyppi, jossa on teemapaikallinen, elatiivimuotoinen NP ja sitä luonnehtiva predikatiivi. Tuloslauseen loppulauseke noudattaa predikatiivin jaollisuuteen ja monikollisuuteen liittyviä sääntöjä. Siten jaollista tarkoitetta luonnehtiva predikatiivi on partitiivissa (*Mehusta tulee sameaa*) ja jaotonta luonnehtiva nominatiivissa (*Hänestä tuli opettaja*) (VISK § 957). Ison suomen kieliopin kantaa noudattaa myös Susanna Shore (2020: 213–216) tuloslausetta käsitellessään. Hän toteaa tuloslauseen rakenneominaisuuksista, että verbinjälkeinen jäsen on (tulos)predikatiivi ja sillä on predikatiivin ja joko e-subjektin tai objektin piirteitä.⁶

Marja-Liisa Helasvuo ja Tuomas Huumo (2010: 169, 186) katsovat, että tuloslause on subjektiton ja että rakenteen loppuelementillä on predikatiivimaisia piirteitä. Keskeinen tällainen piirre on se, että rakenteen substantiiviloppuelementillä on viittauskohteenaan lauseenalkuinen elatiivijäsen, josta se predikoi ominaisuuden (eli luonnehtii toista lauseenjäsentä spesifioimalla sen tarkoitetta esimerkiksi kuvaamalla tämän olomuotoa, luonnetta tai muuta seikkaa; predikoinnista Hakulinen & Karlsson 1979: 189; VISK § 943). Toisena piirteenä Helasvuo ja Huumo mainitsevat sen VISK:nkin esiin tuoman seikan, että tuloslauseen loppujäsenen sijaanvalinta voi heijastaa elatiivijäsenen tarkoitteen jaollisuutta ja lukua. Samoin Helasvuo ja Huumo esittävät, että tuloslauseen loppujäsen sisältää sekä e-NP:n (vrt. VISK:n e-subjekti) että

⁵ Vilkuna (1996: 189, 341) pohtii myös mahdollisuutta pitää elatiivilauseketta obliikvi-subjektina.

⁶ Shore (2020: 216) pitää tuloslauseena myös sellaista transitiivilausetta, jossa on objektia luonnehtiva predikatiivi (*Hän teki sängyn liian lyhyen*), vaikka siinä ei ole elatiivikonstituenttia.

predikatiivin piirteitä (2010: 184–186), mutta kallistuvat (2010: 191) määrittelemään lausekkeen e-NP:ksi.

Helasvuo ja Huumo (2010: 184) huomauttavat, että tuloslauseen loppujäsen voi olla kieltolauseessa partitiivissa, mutta välttämätöntä tämä ei ole (*Paketista ei tullut kaunista ~ kaunis*). Tältä osin tuloslauseen loppuelementin sija-vaihtelu muistuttaa eksistentiaalilauseen subjektin käyttäytymistä, sillä sekin on kieltolauseessa yleensä partitiivissa (*Kopissa ei ole kania*). Nominatiivi on kieltolauseessa mahdollinen molemmissa lausetyypeissä etenkin silloin, kun puhe on kontrastoinnista: *Paketista ei tullut kaunis vaan ruma, Kopissa ei ole kani vaan marsu*. (VISK § 893.)⁷ Loppulausekkeen predikatiivitulkinnan kannalta kieltoon reagoimista voi pitää pulmallisena, sillä predikatiivi esiintyy tavallisesti kopulalauseessa ja siinä sen sija ei vaihdu kielteisessä lauseessa partitiiviin (*Lada ei ole auto* vrt. **Lada ei ole autoa*) (VISK § 957). Tämän perusteella VISK (§ 957) toisaalta pitääkin (intransitiivisen) tuloslauseen predikatiivia e-subjektin ja predikatiivin rajatapauksena.

Helasvuon ja Huumon (2010: 165) – kuten myös oman tuloslausetarkasteluni – lähtökohtana on lauseenjäsenten määrittely konstruktion kautta, jolloin sama funktio voi esiintyä erilaisena eri konstruktioissa. Tässä ajatuksessa kiteytyy konstruktion selitysvoima. Nähdäkseni tuloslauseen loppulausekkeen reagoiminen kieltoon (*Pojasta ei tullutkaan pappia*) on esimerkki predikatiiville poikkeavasta, e-subjektimaisesta (tai e-NP:n kaltaisesta) käyttäytymisestä mutta ennen kaikkea näyttö sen puolesta, että tuloslause on oma syntaktinen konstruktiona, jonka predikatiivi ei noudata kopulalauseen predikatiivin morfosyntaktisia sääntöjä. Toisin sanoen tuloslauseen kieliopillissijainen loppuelementti on tulkittavassa predikatiiviksi, joka käyttäytyy omalla, kopulalauseen predikatiivista poikkeavalla tavallaan.

Tuloslauseen loppuelementin jäsentäminen predikatiiviksi saa lisätukea loppuelementin sijamuodon variaatiosta. Intransitiivisen tuloslauseen aiemmassa käsittelyssä näyttää jääneen huomioitta se, että rakenteen loppuelementti voi olla myös genetiivissä, kuten esimerkki *Tästä koirasta tuli sitten minun* osoittaa.⁸ Genetiivimuotoinen lauseenjäsien on merkitykseltään sel-

⁷ Kieltolauseen kontrastiivinen subjekti ei välttämättä ole partitiivissa, ja Vilkuna (1989: 159) katsookin, että lauseet tyyppiä *Pöydällä ei ole sakset vaan veitsi* eivät ole eksistentiaalilauseita.

⁸ Esimerkki on peräisin televisio-ohjelmasta. Aineistossani ei vastaavia genetiivisijaisia predikatiiveja ole, mikä selittyy possessiivisen predikatiivin harvinaisuudella. Esimerkiksi Hakulisen ja Karlssonin (1979: 194) 10 000 lauseen aineistossa kopulalauseen possessiivisia predikatiiveja on vain 6 yhteensä 1 767 predikatiivista.

västi possessiivinen niin kuin se on omistajaa ilmaisevassa kopulalauseessa-kin (*Metsä on valtion*), mikä tukee loppuelementin jäsentämistä juuri predikatiiviksi. Vaikka tuloslauseen loppuelementtiä on siis aiemmin pidetty subjektina (Siro 1964: 54; Hakulinen – Karlsson 1979: 301; KK 1994: 158–159), se on parhaiten tulkittavissa predikatiiviksi. On myös hyvä muistaa, että konstruktio pohjaisen ajattelun mukaan kaikissa lausekonstruktioissa ei ylipäätään tarvitse olla subjektia (Vilkuna 2020: 130).

3.2. Tuloslauseen merkitys ja rajaaminen

Tuloslauseen tutkimus on painottunut rakenteen muotoon ja kertoo lausekonstruktion merkityksestä vähemmän. Hakulisen ja Karlssonin (1979: 98) mukaan tulosrakenne ilmaisee, että ensimmäisen NP:n tarkoite käy läpi muutosta ja jälkimmäinen NP ~ AP ilmaisee muutoksen lopputuloksen. He myös katsovat, että toisin kuin translatiivisijaisen predikatiiviadverbiaalin sisältävä rakenne (*Poika tuli iloiseksi*), tulosrakenne ei implikoi, että ensimmäisen NP:n tarkoite olisi ollut olemassa ennen prosessin alkua. Tapani Kelomäen (1997: 142–143) mukaan tuloslause ilmaisee alkuperää, muutosta ja tulosta, ja rakenteessa kuvataan prosessi sen aineksesta lopputulokseen asti. VISK:n (§ 904) mukaan ”tuloslause ilmaisee pikemminkin uuden ominaisuuden tai luokan syntyä kuin muutosta olemassa olevassa”. Määritelmä on siis samankaltainen kuin aikaisempi Hakulisen ja Karlssonin (1979: 98) esitys. Tarkastellessaan tuloslauseen merkitystä Shore (2020: 214, 328) on samalla kannalla kuin VISK, sillä hän määrittelee, että rakenteen predikatiivi kuvaa ilmentyvää ominaisuutta tai tarkoitetta. Aiemman tutkimuksen näkemys, että tuloslause ei kuvaisi olemassa olevan olion muuttumista, ei aineistoni valossa pidä paikkaansa, sillä suurin osa tuloslauseistani kuvaa nimenomaan jonkin jo olemassa olevan entiteetin muuttumista toisenlaiseksi (esim. *Pojasta tuli mies*). Elatiivi-NP:n tarkoite voi siis muuttua toisenlaiseksi, ja olennaista on, että tällöin tarkoite ei vaihdu vaan kehkeytyy kuvatuksi (ks. myös VISK § 904).

Tuloslauseen ilmaisemaa muutosta voi tarkastella myös prosessin keston kannalta. VISK (§ 904) katsoo, että tuloslauseella kuvataan aikaa vievää asiaa (esim. *Avioliitosta tuli pitkä ja onnellinen*). Usein tuloslauseet kuvaavatkin ei-hetkellisiä, vaiheittain eteneviä prosesseja, jotka kestävät välttämättä jonkin aikaa. Pitkäkestoisuutta olennaisempaa näyttää kuitenkin olevan se, että tuloslause kuvaa elatiivin tarkoitteen muutoksen suhteellisen pysyvänä, siinä missä translatiivisijainen predikatiiviadverbiaali suosii tilapäisyyttä (vrt. Jokela – Nummila 2015: 90). Myös Börje Vähämäki (1987: 185) katsoo, että tuloslauseen kyky ilmaista suhteellisen pysyvää lopputilaa on lausetyypin

keskeinen semanttinen ominaisuus. Pysyvyyden tulkinta on kuitenkin suhteellista ja riippuu tuloslauseen adverbialiin ja predikaatiiviin yhdistyvästä maailmantiedosta. Esimerkiksi lauseen *Pojasta tuli aikuinen* kuvaamassa asiain-tilassa aikuisena pysyminen kestää eliniän loppuun saakka, mutta lauseen *Harkoista tuli akseleita* tilanteessa akselit voivat periaatteessa vielä muuttua myöhemmin joksikin muuksi.

Tuloslauseen semantiikan kannalta on keskeistä kysyä, millaisena konstruktio asiain-tilan ilmaisee. Kognitiivisessa semantiikassa merkitys kytetään käsitteistämiseen eli mentaaliin, dynaamiseen prosessiin. Käsitteistäminen ymmärretään laajasti, ja siinä yhdistyvät puhetilanteen välitön konteksti, puhujan omat kokemukset sekä yleinen maailmantieto (Langacker 1990: 2; 2008: 28–29; Evans – Green 2006: 54, 68–87, 162). Tuloslauseelle on ominaista se, että se korostaa (useimmiten pysyvää) lopputilaa eli lauseenloppuisen predikaatiivin ilmaisemaa tulosta mutta häivyttää itse prosessia tai tilanteessa mahdollisesti mukana olevaa toimijaa.⁹ Tämä näkyy verrattaessa esimerkkejä 5 ja 6 toisiinsa.

(5) *Liisasta tuli lääkäri.*

(6) *Liisa opiskeli lääkäriksi.*

Kognitiivisen semantiikan näkökulmasta lauseiden 5 ja 6 välistä eroa voi kuvata ikkunoinnin käsitteen avulla. Ikkunoinnilla tarkoitetaan valintaa siitä, mitä kuvattavan dynaamisen, ajassa etenevän tilanteen komponentteja valitaan huomion kohteeksi ja siten kielennettäviksi ja mitä ei (Talmy 2000: 258–259, tuloslauseesta ja ikkunoinnista ks. Nurminen 2015). Esimerkissä 5 tuloslausekonstruktio nostaa huomion kohteeksi (käsitteistyksen ikkunaan) prosessin lopputilan eli lääkäriksi valmistumisen, kun taas esimerkin 6 perussubjektin, *opiskeli*-predikaatin ja translatiivisijaisen adverbiaalilauseessa tilanteen ikkunointi on laaja-alaisempi ja kattaa koko prosessin. Tuloslauseen tavasta nostaa asiain-tilan etualalle lopputulos seuraa se, että tilanteessa mahdollisesti mukana oleva agentti taka-alautuu. Verrattaessa lauseeseen 6 esimerkin 5 tuloslause jättää asiain-tilassa aktiivisesti toimineen Liisan takalalle ja esittää tilanteen melkein kuin itsestään tapahtuneena. Todellisuudessa asiain-tilan toteutuminen (lääkäriksi valmistuminen) on vaatinut vuosien aktiivisen kouluttautumisen. Kognitiivisen semantiikan näkökulmasta tuloslauseen voi siten sanoa edustavan teemaorientaatiota. Teemaorientaatiolla tarkoitetaan kieliopillista strategiaa, jossa lauseen muuttuja eli tuloslauseessa

⁹ Tosin Siiroisen (2023: 285) mukaan tuloslause korostaa elatiiviadverbiaalilla ilmaistua muutoksen lähtökohtaa.

predikatiivi (Nurminen 2015: 154) edustaa agentin sijaan asiaintilan passiivisempaa osallistujaa eli esimerkiksi kohdetta, kokijaa, liikkujaa tai nollaa. Rakenteet, jotka noudattavat teemaorientaatiostrategiaa, häivyttävät tyypillisesti asiaintilassa mukana olevan agentin roolia. (Langacker 2008: 366, 370, 373–375.) Luonnollisesti myös tuloslauseessa esiintyvän predikaattiverbin omalla merkityksellä on vaikutuksensa. Tuloslauseen tavallisin verbi, *tulla*, ei leksikaalisestikaan ilmaise yhtä dynaamista prosessia kuin vaikkapa esimerkin 6 *opiskella*. Toisesta näkökulmasta voi sanoa, että juuri teemaorientaatio-luonteensa vuoksi tuloslausekonstruktiossa esiintyy merkitykseltään epäagentiivisiä verbejä, sillä käsitteellisesti toistensa kaltaiset elementit, kuten esimerkiksi samansuuntaisesti vaikuttavat modaaliaineokset, esiintyvät tyypillisesti samassa lauseessa (Sivonen 2016: 259; VISK § 1560). Olennaista on, että itse syntaktinen konstruktio ohjaa fokuksen asiaintilan lopputulokseen, eikä tämä riipu rakenteen predikaattiverbin leksikaalisesta merkityksestä.

Aineiston kokoamiseksi tulee erottaa tuloslause muista joko muodoltaan tai merkitykseltään läheisistä lausetyypeistä. Selvimpiä tapauksia ovat ne, joissa merkitys on samankaltainen mutta muoto erilainen. Kelomäki (1997: 143) pohtii tuloslauseen suhdetta semanttisesti samankaltaisiin rakenteisiin. Esimerkiksi potentiaalista prosessia ja tulosta ilmaisevat lauseet (esim. *Pojasta on maalivahdiksi*), joita Shore (2020: 329) kutsuu soveltuvuuslauseiksi, ovat merkitykseltään hieman samankaltaisia kuin eräät tulevaisuuteen viittavat tuloslauseet, joiden voi katsoa ilmaisevan myös soveltuvuutta (*Pojasta tulee maalivahti*). Muodollisena erona on kuitenkin se, että soveltuvuuslauseissa verbin jälkeen on adverbiaali eikä predikatiivi ja predikaattina on *olla*-kopula. Muodoltaan tuloslauseesta eroavat myös translatiivisijaisen adverbiaalin sisältävät tapaukset (*Koira tuli vihaiseksi*) ja *Puuro tuli mustaa* -rakenne, joissa teemapaikalla ei ole elatiiviadverbiaali vaan perussubjekti.¹⁰

Muotorakenteen lisäksi tuloslauseen rajaamisessa tulee ottaa huomioon myös rakenteen merkitys. Koska elatiivi on polyseeminen sija ja se voi ilmaista monenlaisia merkityksiä (ks. P. Leino 1993: 239–308), tuloslauseelle samanmuotoisten lauserakenteiden rajapinnan muodostavat monenlaiset lauseet. Tällaisia ovat spatiaalista liikettä (7), temporaalista (8) tai kausaalista suhdetta (9) (P. Leino 1993: 224–228) ja kognitiivista lähdetä (10) (Alho-

¹⁰ Jokelan ja Nummilan (2015: 82, 92) mukaan (intransitiivinen) tuloslause on nykysuomessa selvästi tyypillisempi kuin translatiivisijaisen predikatiiviadverbiaalin tyyppi *Poika tuli iloiseksi* ja nominatiivi- tai partitiivisijaisen predikatiivin tyyppi *Kastike tuli suolainen ~ suolaista*. He eivät kuitenkaan eksplikoi, millaiseen laskelmaan havainto pohjaa.

niemi 1975: 13–14) ilmaisevat rakenteet, joissa lauseen alussa on elatiivilauseke ja lopussa subjekti.¹¹ Näiden erottaminen tuloslauseesta edellyttää laajaa ensyklopedista tietoa (ks. Kelomäki 2001: 134–135).

- (7) *Juuso muistelee, että heidän lammestaan tuli talvella pilkillä seitsemän särkeä ja kaksi ahventa.* (Aarre)
- (8) *Summan paperitehtaan sulkemisesta tulee pian kuluneeksi viisi vuotta.* (Aarre)
- (9) *Todennäköisesti kalliolämpö olisi jäänyt pois ja kaavasta olisi tullut paljon enemmän valituksia.* (Aalto University Magazine)
- (10) *Televisiosta tuli hiljakkoin kahteenkin otteeseen ohjelma, jossa kerrottiin Sisu-kuormureiden nykyhetkestä ja lähimenneisyydestä.* (Ajolinja)

Kelomäki (1997: 142–143) kiinnittää huomiota tuloslauseen elatiivijäsenen tarkoitteen ontologiaan. Hän toteaa, että olio säilyy, mutta sen olemus muuttuu. Jokin kuvattavan olion piirre siis vaihtuu tai olio saa lisäomaisuuden mutta referenssisuhde säilyy. Sovellan tätä ajatusta tuloslauseen rajaamiseen muista samanmuotoisista rakenteista. Lauseessa *Pekasta tuli lääkäri* substantiivipredikatiivi *lääkäri* viittaa lauseenalkuisen adverbiaalinen tarkoitteeseen. Jos predikatiivi on adjektiivinen (*Pojasta tuli ilkeä*), se luonnehtii elatiivijäsenen tarkoitetta. Sen sijaan spatiaalisen liikkeen lähtökohtaa ilmaiseva adverbiaali viittaa selvästi eri entiteettiin kuin lauseen subjekti (7). Vastavasti myös kausaalista suhdetta ilmaiseva adverbiaali, kuten *kaava* esimerkiksi 9, on korkeintaan välillisesti mukana tilanteessa mutta ei kuitenkaan ole sama entiteetti kuin subjektin tarkoite. Niin ikään kognitiivisen lähteen adverbiaali (10) ei viittaa samaan olioon kuin subjekti, vaikka niillä läheinen suhde onkin. Näin on myös ajan kulumista ilmaisevissa tapauksissa (8), joissa rakenne ilmaisee tilanteen keston alkamisajankohtaa.

¹¹ VISK (§ 891) luonnehtii tuloslausetta rakenteeltaan identtiseksi eksistentiaalilauseen kanssa. Samalla kannalla on Siironen (2023: 284, 294). Teemapäikkäisen elatiiviadverbiaalinsa takia tuloslause on samanmuotoinen pikemminkin konkreettista, suuntaista liikettä ilmaisevan intransitiivilauseen kanssa (*Pajasta tuli mies*). (Ks. myös Helasvuo – Huomo 2010: 177–178.)

4. Tuloslause korpusaineiston valossa

4.1. Tuloslause ja olemassa olevan tarkoitteen muuttuminen

Tuloslause ilmaisee tyypillisimmin jonkin olemassa olevan entiteetin muuttumista joksikin tai jonkinlaiseksi. Aineistostani 80,7 % (807 esimerkkiä) ilmaisee prosessia, jonka kuluessa rakenteen elatiiviadverbiaalin tarkoite muuttuu joltakin osalta toisenlaiseksi. Elatiiviadverbiaalin ilmaisema olio saa prosessissa tyypillisesti joitakin lisäpiirteitä, mutta se voi samalla myös menettää aikaisempia ominaisuuksiaan. Olennaista on se, että sama olio on ollut olemassa jo aiemmin. Lauseet 11–13 ovat esimerkkejä ’olemassa olevan tarkoitteen muuttumista’ ilmaisevasta tuloslauseen käytöstä.

- (11) *Brezhnevin, Andropovin, Gorbatshovin ja Jeltsinin aikaan pyrin jatkuvasti työntämään kansalaista itsessäni taka-alalle, vakuutin itselleni, että olen taiteilija. **Minusta muotoutui kirjailija** Moskovan undergroundin vaikutuspiirissä, oli paikallaan olla epäpoliittinen.* (Kerberos)
- (12) ***Entisistä itäblokin maista on tullut Euroopan Unionin jäseniä**, jotka ovat muuttaneet kansainvälisen tavaraliikenteen lähes avoimeksi kilpakehtäksi.* (Ajolinja)
- (13) *Alhon päällikkökaudella **palokunnasta muovautui nykyisenkaltaisen modernin ja laaja-alainen pelastuslaitos.*** (Pelastusalan ammattilainen)

Esimerkeistä 11–13 voi huomata, että tuloslauseen kuvaamissa asiointiloissa elatiivijäsenen tarkoite on ilman muuta ollut olemassa jo aiemmin: *minä*-pronominin tarkoite on elänyt ennen kirjailijan työtä, puheena olevat maat kuuluivat ennen itäblokkiin ja palokunta on ollut olemassa toisentyyppisenä toimijana aikaisemmin. Olemassa olevan tarkoitteen muuttumista ilmaisevissa tuloslauseissa onkin usein adverbiaaleja tai määritteitä, jotka kontrastoivat asiointilan menneeseen aikaan tai puheena olevan entiteetin aiempaan tilaan, kuten esimerkissä 12 elatiiviadverbiaalin adjektiivimäärite *entisistä*.

Omana semanttisena tyyppinä voi pitää materiaalin tuloslauseetta. Näissä rakenteissa elatiivijäsenenä toimii sana, joka ilmaisee materiaalia, joka prosessin kuluessa muuttaa (olo)muotoaan. Lauseessa 14 paperimassa on raaka-ainetta, josta prosessin kuluessa valmistetaan naamioita.

- (14) *Hilkalle erilaiset askartelutekniikat ovat tuttuja, sillä hän on jo lapsuudesta asti harrastanut kuvataidetta. Mieluisimmaksi työstämismateriaalikseen hän mainitsee paperimassan, **josta muotoutuu** esimerkiksi erilaisia naamioita.* (Anti)

Muotoutua-verbin ohella toinen materiaalin tuloslauseessa tyypillisesti esiintyvä verbi on *valmistua* (esim. *Kurssilaisilla oli mukanaan valmiiksi päärmättyjä pellavakaitaleita, joista valmistui viikonlopun aikana lyhyitä kokeilupaloja*, Glossae).

Materiaalin tuloslausetta voidaan pitää rajatapauksena, sillä ei ole itsessään selvää, missä määrin elatiiviadverbiaalilla ja predikatiivilla on sama tarkoite. Predikatiivi ja elatiivijäsen viittaavat samaan olioon mutta siten, että elatiivin tarkoite on ”vain” materiaalia, josta predikatiivin tarkoite koostuu. Materiaalin tuloslauseessa elatiiviadverbiaali ilmaisee selvimmin muutosprosessin lähettä ja substantiivipredikatiivi sen lopputulosta. Erelt (2005: 21–22) kutsuu viron vastaavaa elatiivialkuista rakennetta osuvasti lähettä ilmaisevaksi resultatiiviksi. Suomessa materiaalin tuloslause on suhteellisen harvinaisen, ja sitä on olemassa olevan tarkoitteen muuttumista kuvaavassa aineistossani vain 4,5 % (36 kpl).

(15) *Hiukan punertavista varvuista muodostuu mattomaisia mättäitä, jotka viihtyvät happamassa maassa.* (Aarre)

Lause 15 on esimerkki ’olemassa olevan tarkoitteen muuttumista’ ilmaisevan tuloslausetyyppin erikoistapauksesta, joka tulee merkitykseltään lähelle materiaalin tuloslausetta. Siinä kuvattua muutosta voi pitää fiktiivisenä (ks. Talmy 2000: 99–175), sillä kielenulkoisessa todellisuudessa elatiiviadverbiaalin tarkoite ei muutu (vrt. Hakulinen – Karlsson 1979: 98). Tällainen tuloslause heijastelee puhujan mielessään tekemää dynaamista käsitteistystä asiointilasta (ks. Matlock 2004). Esimerkissä 15 käsitteistäjä havaitsee varvut, konstruoi ne isommiksi kokonaisuuksiksi, mättäiksi, ja ilmaisee tätä syntaktisesti tuloslausekonstruktioilla.

Edellä esittelemieni tapausten lisäksi ’olemassa olevan tarkoitteen muuttumista’ ilmaisevassa tuloslauseen käytössä on erotettavissa myös kaksi erillistä ryhmää, jotka kuvaavat ihmiseen viittaavan elatiiviadverbiaalin tarkoitteen muutosta. Ensimmäisessä ryhmässä rakenteella ilmaistaan henkilön psyykkisten, fyysisten tai muiden ominaisuuksien (kuten esim. varallisuuden) muuttumista (16–17) ja predikatiivin adjektiivi tai substantiivi ilmaisee muutoksen lopputuloksen. Tätä tyyppiä on 11,8 % (95 kpl) ’olemassa olevan tarkoitteen muuttumista’ ilmaisevan tuloslauseen käytöstä.

(16) *Luontoharrastuksen kipinä vahvistui ja johti Kalliolan opiskelemaan ja tutkimaan kasvitiedettä. Mieheniässä luonnonystävästä varttui vakaumuksellinen luonnon- ja ympäristönsuojelija.* (Hiidenkivi)

- (17) *Virolahtelaisen Siru Ahopellon tyttärestä Iina Elfvingistä tuli yllättäen metsänomistaja jo koululaisena.* (Aarre)

Toisessa ryhmässä, jonka osuus on 10,9 % (88 kpl) tässä päämerkitystyypissä, merkitys on vieläkin täsmällisempi eli puhutaan jonkin henkilön saavuttamasta ammattipätevyydestä, koulutuksesta tai muusta vastaavasta ominaisuudesta. Virossa tuloslauserakenne on erikoistunut ilmaisemaan juuri pätevyyden tms. saavuttamista (Pajusalu – Tragel 2007: 304). Tästä ryhmästä ovat esimerkkeinä lauseet 18–20. Erikseen on syytä mainita esimerkin 20 kysymyslauseen muotoinen tuloslause, joka on kiteytynyt tapa tiedustella esimerkiksi lapsen tulevaisuuden haaveita ja suunnitelmia.

- (18) *Haaveilin, että minusta tulisi arkkitehtuurin teorian professori, vaikka sellaista oppituolia ei edes ollut, eikä ole vielääkään.* (Aalto University Magazine)
- (19) *Aikuisina koskenrannan talon pienviljelijäperheen pojista kasvoi Suomen kulttuurielämän vaikuttajia: kaksi kirjailijaa, kuvataiteilija ja lavastaja.* (Aarre)
- (20) *Rippileirini oli hieno kokemus. Opin ajamaan mopolla. Valvoimme yökaudet näkkileivän voimalla ja mietimme suuria kysymyksiä: Kuka rakastaa minua? Mikä on elämän tarkoitus? Miksi ihmiset ovat pahoja toisilleen? Mikä minusta tulee isona? Mistä usko tulee? Onko Jumala olemassa?* (Askel)

Aina ei ole itsestään selvää, puhutaanko varsinaisesta ammatista. Esimerkiksi lauseiden *Kyllä mä uskon että kyl julkkiksestakin voi kasvaa ja muuntua julkimo* (Media & Viestintä/Tiedotustutkimus) ja *Jotkut tuntuvat ihmettelevän, miten niin mielikuvitusrikkaasta ja nerokkaasta puhujasta sukeutui niin onneton runoilija* (Auraica) predikatiivit *julkimo* ja *runoilija* ovat tässä mielessä rajatapauksia.

Lauseet 21 ja 22 edustavat omanlaistaan tuloslausekonstruktiota, jolla ilmaistaan epäonnistumista tai turhautumista elatiiviadverbiaalin kuvaamaan tarkoitteeseen, yleensä jonkinlaiseen toimintaan tai tilaan.

- (21) *Tyypin 1 diabeetikoista osa on vuodesta toiseen hyvässä tasapainossa. Osalla voi olla tunne, että ei tästä tule mitään. Vaikka teen mitä, niin tasapaino heittelee.* (Kide)
- (22) *Välillä tuntuu, ettei tästä tuu hevon helvettiä ja tekis mieli heittää pyörä Vantaanjokeen. Toisaalta lajista saa sellasia kiksejä, mitä ei*

muualta saa ja mä oon kuitenkin rakentanu elämäni fillaroinnin ympärille. (Ubik)

Turhautumisen tuloslause eroaa tavanomaisesta kieltomuotoisesta tuloslauseesta (esim. *Pojasta ei tullut pappia*) siinä, että ryhmän lauseet ovat selvästi negatiivisesti affektiivisia ja niiden funktio on ilmaista pettymystä tai turhautumista. Rakenteelle on ominaista se, että toisin kuin muissa tuloslauseissa turhautumisen konstruktioita ei voi luontevasti muodostaa myönteisenä (**Tuntuu, että tästä tulee hevon helvetti*, vrt. esim. 22). Koska kyse on semanttisesti tarkkarajaisemmasta, erillisestä rakenteesta, sitä voi pitää tuloslauseen alakonstruktiona (ks. Västi 2012: 40; Kotilainen 2007: 46). Rakenteen alussa on jokin arvioinnin kohdetta ilmaiseva adverbiaali, joka on aineistossani usein pronomini *tästä*. Sitä seuraa tyypillisesti kieltomuotoinen *tulla*-verbi. Rakenteen predikaatiiviosassa on usein *mitään*-kvanttoripronomini (21), mutta myös jokin kielteistä affektia kantava ilmaus tai voimasana on mahdollinen, kuten esimerkissä 22 *hevon helvettiä*. Rakennetta on aineistoni tässä päämerkitystyyppissä 8,8 % (71 kpl). Turhautumisen tuloslause näyttää edellyttävän predikaatikseen ainakin yleiskielisessä tutkimusaineistossani juuri *tulla*-verbiä, sillä aineistossani ei ole yhtään esiintymää muista tuloslauseen verbeistä. Voi ajatella, että nimenomaan *tulla*-verbi on affektiivisen konstruktion predikaatti. Tämä johtunee siitä, että verbin leksikaalinen merkitys on riittävän skemaattinen kuvaamaan hyvin monenlaista epäonnistuvaa toimintaan (vrt. *‘Tästä ei nyt kyllä leipoudu yhtään mitään!’*).

4.2. Tuloslause ja uuden tarkoitteen olemaan tulo

Tuloslauseen toinen päämerkitystyyppi aineistossani on harvinaisempi kuin ensimmäinen, ja sitä edustaa 19,3 % (193 kpl) kaikista esimerkeistä.¹² Niissä tuloslause ilmaisee uuden entiteetin olemaan tuloa eli rakenteen elatiivijäsenen tarkoite ei ole ollut olemassa ennen prosessin alkua. Sitä vastoin elatiiviadverbiaalinen tarkoite valmistuu rakenteella kuvatun prosessin kuluessa vähitellen, ja predikaatiivi kuvaa näin saavutettavaa lopputilaa eli sitä, millainen tai mikä oliosta tulee. Esimerkissä 23 kuorma-auton lastia ei ole ollut aiemmin olemassa, vaan se ”valmistuu” pikkuhiljaa sitä mukaa kuin auton lavalle kumotaan sepeliä. Esimerkissä 24 puolestaan kyse on kakun leipomisesta, ja kakkupohja ei ole ollut olemassa ennen leipomisen alkua vaan se valmistuu prosessin kuluessa.

¹² Aineiston homogeenisuuden takia tämän merkitystyyppin käsittely on ensimmäistä ryhmää suppeampi.

- (23) *Jos on sepeliä ja aski pitää saada täyteen, **kuormasta tulee helposti takapainoinen.*** (Ajolinja)
- (24) *Kirjan aluksi kerrataan kakun leipomisen vaiheet. Näillä nikseillä **kakkupohjasta leipoutuu hyvä.** Myös täytteisiin, kuorrutukseen ja koristeluun annetaan vinkkejä.* (Pirta)

Tutkimusaineistoni perusteella tuloslause ilmaisee siis suhteellisen harvoin esimerkkien 23 ja 24 tavoin kokonaan uuden tarkoitteen olemaan tulemista. Tätä taustaa vasten on yllättävää, että aiemmassa tutkimuksessa (esim. Hakulinen – Karlsson 1979: 98, VISK § 904) annetaan usein ymmärtää, että tuloslause ilmaisee pikemminkin uuden ominaisuuden tai luokan syntyä kuin muutosta olemassa olevassa.

5. Kokoavaa tarkastelua

Seuraavassa vertailen tuloslauseen päämerkitystyyppien kieliopillisia ja semanttisia ominaisuuksia eli predikatiivin sanaluokkaa ja sijamuotoa, konstruktion ilmaiseman muutoksen pysyvyyttä sekä aikasuhdetta. Taulukossa 2 kokoan tuloslauseen eri syntaktis-semanttisia ominaisuuksia yhteen. Koska tarkasteluni lähtökohtana on nimenomaan polyseeminen konstruktio, en käsittele ominaisuuksia verbeittäin vaan konstruktion päämerkitystyyppin mukaan. Eri predikaattiverbien leksikaalisella semantiikalla on toki oma vaikutuksensa tuloslausekonstruktion merkitykseen. Esimerkiksi *varttua* ilmaisee tuloslauseen predikaattinakin tyypillisemmin pidempikestoista muutosta kuin *syntyä*.

Päämerkitystyyppi		Predikatiivin sanaluokka			Muutoksen aika		
		subst.	adj.	muu	mennyt	nykyinen	tuleva
'Muutos'	∑ 827	698	97	29	489	78	257
'Olemaan tulo'	∑ 173	105	61	10	124	5	47
Yhteensä	1000	803	158	39	613	83	304

Taulukko 2

Tuloslauseen syntaktis-semanttisia ominaisuuksia.

Taulukosta 2 voi huomata, että tuloslauseen predikatiivi on useimmiten substantiivi. Aiemmassa tutkimuksessa (VISK § 904; Jokela – Nummila 2015: 90) onkin esitetty, että translatiivirakenteeseen verrattuna tuloslause suosii substantiivipredikatiivia. Tämä pohjautuu nähdäkseni substantiivin ja

adjektiivin käsitteelliseen eroon. Langackerin (2008: 34, 114) mukaan substantiivi profiloitui olion, prototyypillisesti fyysisen entiteetin, kun taas adjektiivin spesifioi arvioidun ominaisuuden ja skalaarisen aseman. Koska olio on luontaisesti pysyvämpi kuin arvio, on ymmärrettävää, että tuloslauseprosessin pysyvää lopputilaa ilmaisevana suosii substantiivipredikaattiverbiaali. Predikaattiverbin oma leksikaalinen semantiikka vaikuttaa siihen, kuinka lopulliseksi entiteetin tila hahmottuu (*Minusta tuli teekkari ~ lääkäri ~ sokea*). Taulukko 2 osoittaa myös sen, että miltei kaksi kolmasosaa tuloslauseista kuvaa menneitä muutoksia. Tämä on näkyvästi niin 'olemassa olevan tarkoitteen muuttumisesta' kuin 'uuden tarkoitteen olemaan tuloa' ilmaisevissa konstruktioissa. Tuloslauseeseen voi siten katsoa painottuvan menneiden muutosten ilmaisemiseen.

Tarkasteluni pohjalta voi hahmotella myös sitä, millaisia ovat nykysuomen tuloslausekonstruktion prototyyppi rakenteen ja merkityksen näkökulmasta ja sen muunnelmat (vastaavalla tavalla kuin VISK § 893 käsittelee eksistentiaalilauseita). Prototyyppinen tuloslause ilmaisee 'olemassa olevan tarkoitteen muuttumisesta' ja sen predikaattiverbinä on *tulla*. Lauseen elatiiviverbiaali on elollistarkoitteinen ja predikaattiverbi nominatiivisijainen substantiivi. Konstruktion ilmaisema muutos on tapahtunut puhehetkeä aiemmin. Prototyyppisenä tuloslauseena voi siten pitää esimerkiksi *Pojasta tuli mies*, mikä on linjassa aikaisemman tutkimuksen näkemysten kanssa. Prototyyppisen tuloslauseen lisäksi voi esittää muunnelmia. Muunnelma voi ilmaista 'uuden tarkoitteen olemaan tuloa', ja sen predikaattiverbinä on jokin muu verbi kuin *tulla*. Elatiiviverbiaali on tällöin elotontarkoitteinen ja predikaattiverbi nominatiivisijainen adjektiivin. Tässä muunnelmassa muutos tapahtuu puhehetkeä myöhemmin. Esimerkiksi sopii lause *Ensi viikon kokouksesta muodostuu vaikea*. Toisena tuloslauseen muunnelmana voi pitää esimerkiksi vaikiintunutta tapaa tiedustella tulevaisuuden suunnitelmia tuloslauseeseen avulla. Tällöin puhutaan 'olemassa olevan tarkoitteen muuttumisesta', predikaattiverbinä on *tulla* ja elatiiviverbiaali on ihmistarkoitteinen. Muutos tapahtuu puhehetkeä myöhemmin: *Mikä sinusta tulee isona?*

6. Päätäntö

Tämän artikkelin keskiössä on nykysuomen (intransitiivinen) tuloslausekonstruktio. Olen tarkastellut tuloslauseen muotoa ja merkitystä aiempia fenomenologisia esityksiä laajemmin, 1990- ja 2000-luvun aikakaus- ja sanomalehdistä poimitun tuhannen esimerkin aineiston pohjalta. Olen rajannut aineistoni siten, että tuloslauseen predikaatteina ovat verbit *kasvaa, kehittyä, kehkeytyä, kypsyä, leipoutua, muodostua, muotoutua, muovautua, muuntua, sukeutua*,

syntyä, tulla, valmistua ja *varttua*. Työni teoreettisena taustana toimii kognitiivinen semantiikka, ja lähtökohtanani on ajatus, että tuloslause on polyseeminen konstruktio. Tuloslause ilmaisee muutosta, ja tutkimukseni tiivistyy kysymykseen siitä, millainen tämä muutos on. Tässä esitykseni päättävässä luvussa kokoan keskeiset tulokseni.

Tuloslauseen erottaminen merkitykseltään samankaltaisista mutta muodoltaan erilaisista lauseista on helppoa, mutta rajaaminen samanmuotoisista lauseista ei aina ole. Näistä tuloslausekonstruktion voi erottaa elatiiviadverbiaalin ja verbinjälkeisen predikatiivin referenssin perusteella, sillä tuloslauseessa substantiivipredikatiivi viittaa elatiiviadverbiaalin tarkoitteeseen ja adjektiivipredikatiivi luonnehtii sitä. Tuloslauseen loppujäsenen lauseenjäsenfunktioista on fennistiikassa esitetty erilaisia näkemyksiä. Tuloslauseen loppulauseke on parhaiten jäsennettävissä predikatiiviksi, ja sen reagoiminen kieltoon (*Pojasta ei tullutkaan pappia*) on osoitus siitä, että tuloslause on oma konstruktionsa, joka ei noudata kopulalauseen predikatiivin morfosyntaktisia sääntöjä. Jäsennystä tukee se, että tuloslauseen loppuelementti voi esiintyä myös genetiivissä (*Koirasta tuli minun*) kopulalauseen possessiivisen predikatiivin tavoin.

Tutkimukseni perusteella prototyypin tuloslauseena voi pitää esimerkkiä *Alexanderista tuli presidentti*. Se ilmaisee 'olemassa olevan tarkoitteen muuttumista', sen predikaattiverbinä on *tulla*, elatiiviadverbiaali on elolistarkoitteinen ja predikatiivi nominatiivisijainen substantiivi. Lisäksi kuvattava muutos on tapahtunut puhehetkeä aiemmin. Tuloslauseen avulla asiaintila käsitteistetään teemaorientaation mukaisesti siten, että lauseenloppuisen predikatiivin ilmaisema tulos korostuu ja samalla asiaintilassa mahdollisesti esiintyvän agentin vaikutus tapahtumien kulkuun jää taka-alalle.

Tuloslauseen käsittely osoittaa, että fennistiikassa esitellyissä lausetyypeissä riittää vielä tutkittavaa. Lisäksi konstruktio pohjainen lausetyyppiä jättäminen antaa aiheita kysyä, olisiko lausetyyppien valikoimaa varaa laajentaa ottamalla mukaan muitakin kuin tähänastisessa fennistiikassa esitetyjä rakenteita. Tällainen voisi olla esimerkiksi "arvottamislause" (*Oikeus piti rikosta vakavana, Kriitikko arvioi esityksen kymppin arvoiseksi*), sillä senkin merkitys ('olion eksplisiittinen, subjektiivinen arvottaminen') ja muoto (predikaattina vain tietyt verbit, predikatiiviadverbiaali essiivissä tai translatiivissa) ovat suhteellisen tarkasti määriteltävissä.

Tutkimusaineisto

Helsingin yliopisto 2017: 1990- ja 2000-luvun suomalaisia aikakaus- ja sanomalehtiä - korpus, versio 2 [tekstikorpus]. Kielipankki. Saatavilla <http://urn.fi/urn:nbn:fi:lb-2017091901>

Kirjallisuus

- ALHONIEMI, ALHO 1975: Eräistä suomen kielen paikallissijojen keskeisistä käyttötavoista. *Sananjalka* 17: 5–24.
- BOAS, HANS 2013: Cognitive construction grammar. In: Hoffmann, Thomas – Trousdale, Graeme (eds.), *The Oxford handbook of construction grammar*. Oxford University Press, Oxford. 233–254.
- ERELT, MATI 2005: Source-marking resultatives in Estonian. *Linguistica Uralica* 41: 20–29.
- EVANS, VYVYAN – GREEN, MELANIE 2006: *Cognitive linguistics: An introduction*. Edinburgh University Press, Edinburgh.
- GOLDBERG, ADELE 1995: *Constructions. A construction grammar approach to argument structure*. The University of Chicago Press, Chicago.
- GOLDBERG, ADELE 2006: *Constructions at work. The nature of generalization in language*. Oxford University Press, New York.
- HAKANEN, AIMO 1972: Normaalilause ja eksistentiaalilause. *Sananjalka* 14: 36–76.
- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED 1979: *Nykysuomen lauseoppia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- HAMUNEN, MARKUS – LEINO, UNNI 2019: Konstruktion käsite ja analogian perinne. In: Hamunen, Markus – Nieminen, Tommi – Kelomäki, Tapani – Dufva, Hannele (toim.), *Käänteitä ja käsitteitä: näkökulmia kielitieteelliseen keskusteluun*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1454. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 305–346.
- HELASVUO, MARJA-LIISA – HUUMO, TUOMAS 2010: Mikä subjekti on? *Virittäjä* 114/2: 165–195.
- HUUMO, TUOMAS – OJUTKANGAS, KRISTA 2005: Muotikasta kielioppia: jatkumot ja muotit *Ison suomen kieliopin* selkärankana. *Sananjalka* 47: 222–233.
- JOKELA, HANNA – NUMMILA, KIRSI-MARIA 2015: Become-constructions in Finnish and Estonian. Diachronic and contrastive perspectives. *Linguistica Uralica* 51: 81–99.
- KELOMÄKI, TAPANI 1997: Ekvatiivilause. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 691. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- KELOMÄKI, TAPANI 2001: Synkroninen emergenssi lauseessa. In: Sulkala, Helena – Nissilä, Leena (toim.), *XXVII Kielitieteen päivät Oulussa 19.–20.5.2000*. 128–137.
- KK = *Kieli ja sen kieliopit: opetuksen suuntaviivoja*. Painatuskeskus, Helsinki, 1994.
- KOTILAINEN, LARI 2007: *Konstruktioiden dynamiikkaa*. Helsingin yliopisto, Helsinki.

- KS = Kielitoimiston sanakirja. Kotimaisten kielten keskus, Helsinki.
[http:// www.kielitoimistonsanakirja.fi/](http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/)
- LANGACKER, RONALD W. 1990: Concept, image and symbol. The cognitive basis of grammar. Mouton de Gruyter, Berlin.
- LANGACKER, RONALD W. 2003: Constructions in cognitive grammar. *English Linguistics* 20: 41–83.
- LANGACKER, RONALD W. 2008: Cognitive grammar. A basic introduction. Oxford University Press, Oxford.
- LEINO, JAAKKO 2010: Adele E. Goldberg – väitöskirjalla klassikoksi. In: Haddington, Pentti – Sivonen, Jari (toim.), *Kielentutkimuksen modernit klassikot. Kognitiivinen ja funktionaalinen kielitiede*. Gaudeamus, Helsinki. 71–97.
- LEINO, JAAKKO 2019: Ei mitään rajaa: syntaksin ja leksikon rajamaastossa. In: Hamunen, Markus – Nieminen, Tommi – Kelomäki, Tapani – Dufva, Hannele (toim.), *Käänteitä ja käsitteitä: Näkökulmia kielitieteelliseen keskusteluun*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1454. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 217–241.
- LEINO, PENTTI 1993: Polysemia – kielen moniselitteisyys. *Kieli* 7. Helsingin yliopisto, Suomen kielen laitos, Helsinki.
- MATLOCK, TEENIE 2004: Fictive motion as cognitive simulation. *Memory & Cognition* 32: 1389–1400.
- NURMINEN, SALLA 2015: Lauseen aspektin ilmaiseminen suomen kielessä. Tutkimus *olla-, tehdä- ja tulla-*verbillisistä tekstilauseista käyttökonteksteissaan. *Annales Universitatis Turkuensis C* 410. Turun yliopisto, Turku.
- PAJUSALU, RENATE – TRAGEL, ILONA 2007: Word and construction as units of categorization. The case of change predicates in Estonian. In: Schalley, Andrea C. – Khlenzoz, Drew (eds), *Mental states. Evolution, function, nature*. Studies in Language Companion Series 93. John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia. 289–310.
- SHORE, SUSANNA 2020: Lauseita ja vesinokkaeläimiä. Perinteisestä funktionaaliseen lauseoppiin. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1460. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- SIROINEN, MARI 2023: Case alternation in Finnish change-of-state constructions. In: Jaakola, Minna – Onikki-Rantajääskö, Tiina (eds), *The Finnish case system: Cognitive linguistic perspectives*. *Studia Fennica Linguistica* 23. Finnish Literature Society, Helsinki. 279–298.
- SIRO, PAAVO 1964: Suomen kielen lauseoppi. Tietosanakirja Oy, Helsinki.
- SIVONEN, JARI 2002: Kognitiivinen näkökulma lähimerkityksiin paikanmuutosverbeihin. In: Herlin, Ilona – Kalliokoski, Jyrki – Kotilainen, Lari – Onikki-Rantajääskö, Tiina (toim.), *Äidinkielen merkitykset*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 869. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. 513–533.

- SIVONEN, JARI 2005. Mutkia matkassa. Nykysuomen epäsuoraa reittiä ilmaisevien verbien kognitiivista semantiikkaa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1017. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- SIVONEN, JARI 2016. The Finnish abstract motion construction *mennä V-mA-An* [go V-inf-ill] 'do something unwished'. Meaning, use, and motivation. *Review of Cognitive Linguistics* 14/2: 247–274.
- SIVONEN, JARI 2024: Tuloslauseen syntaktis-semanttista tarkastelua. *Sananjalka* 65: 223–232.
- SWEETSER, EVE 1997: Role and individual interpretations of change predicates. In: Nuyts, Jan – Pederson, Eric (eds), *Language and conceptualization*. Cambridge University Press, Cambridge. 116–136.
- TALMY, LEONARD 2000: *Toward a cognitive semantics. Concept structuring systems*. MIT Press, Cambridge.
- VILKUNA, MARIA 1989: *Free word order in Finnish: Its syntax and discourse functions*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- VILKUNA, MARIA 1996: *Suomen lauseopin perusteet*. EDITA, Helsinki.
- VILKUNA, MARIA 2020: Predicative possession as clause type in Finnish. In: Dalmi, Grete – Witkos, Jacek – Ceklowski, Piotr (eds), *Approaches to predicative possession. The view from Slavic and Finno-Ugric*. Bloomsbury, London. 113–135.
- VISK = Hakulinen, Auli – Vilkuna, Maria – Korhonen, Riitta – Koivisto, Vesa – Heinonen, Tarja Riitta – Alho, Irja 2008: *Ison suomen kieliopin verkkoversio*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura – Kotimaisten kielten tutkimuskeskus – Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos, Helsinki.
<https://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php>.
- VÄHÄMÄKI, BÖRJE 1987: On defining basic sentences in Finnish. In: Koski, Mauno – Lähdemäki, Eeva – Häkkinen, Kaisa (toim.): *Fennistica festiva in honorem Göran Karlsson*. Åbo Akademis förlag, Turku. 174–188.
- VÄSTI, KATJA 2012: *Verbittömät tapahtumanilmaukset. Suunnannäyttäjänä LÄHDE- ja KOHDE-konstruktio*. Acta Universitatis Ouluensis. Series B Humaniora 107. Oulun yliopisto, Oulu.

The cake base turns out to be good
The Finnish result sentence under review

This article discusses the Finnish intransitive result sentence (e.g. *Pojasta tuli mies* 'The boy became a man') as a construction in the light of Cognitive Semantics. Based on a large corpus data set, the analysis focuses on the form, the meaning and the distinctive properties of the construction. The data consist of 1000 examples compiled from newspapers and magazines of modern Finnish. In earlier studies, there has been a little consensus on the syntactic function of the final element of the result sentence. In this article, this phrase is argued to be predicative, and contrary to earlier findings, it is demonstrated that it can also appear in the genitive case (*Koirasta tuli minun* 'The dog became mine'). The problematic fact that the sentence final phrase is in the partitive case when negated (*Pojasta ei tullut pappia* 'The boy did not become a priest') can be explained in terms of construction: the syntactic roles are construction specific, and they adapt to the rules of a certain instance. The analysis illustrates that the Finnish result sentence conveys two main meanings, 1) 'change of an existing entity' (*Minustakin tuli helsinkiläinen* 'I too became a Helsinki resident') and 2) 'birth of a new entity' (*Esityksestä tulee hyvä* 'The presentation will turn out to be good') with respect to the construction's initial relative element's referent. The result sentence enables the speaker to conceptualize the state of affairs in a way that the result is emphasized, and the possible agent is backgrounded. Thus, the result sentence agrees with theme orientation strategy.

Keywords: Finnish language, cognitive semantics, construction, result sentence

JARI SIVONEN